

V2001-115 26.09.2001

Kopinor - konkurranseloven § 3-4, jf. § 3-1 - vedtak om opphevelse av dispensasjon av 24. februar 1994

Sammendrag:

Med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 siste ledd har Konkurransetilsynet opphevet Kopinors dispensasjon fra konkurranseloven § 3-4, jf. § 3-1, datert 24. februar 1994. Kopinor har hatt dispensasjon for at Kopinor på vegne av organisasjoner som representerer rettighetshavere til opphavsrettslig beskyttede verk, kan inngå avtaler om vederlag for kopiering og andre former for sekundærbruk av rettighetshaveres verk. Begrunnelsen for opphevelsen er at kollektiv forvaltning av rettighetene er forutsatt i åndsverkloven. Som følge av åndsverklovens bestemmelser om avtalelisens er det for disse utnyttelsesområdene ikke praktisk mulig for den individuelle rettighetshaver å fastsette og kreve inn vederlag eller nekte bruk av sine respektive verk.

1. Bakgrunn

Konkurransetilsynet viser til brev av 24. februar 1994, der Kopinor fikk dispensasjon fra konkurranseloven (krrl.) § 3-4, jf. § 3-1, slik at Kopinor på vegne av organisasjoner som representerer rettighetshavere til opphavsrettslig beskyttede verk, kan inngå avtaler om vederlag for kopiering og andre former for sekundærbruk av rettighetshaveres verk. Dispensasjonen er gitt på betingelse av at Kopinor årlig sender Konkurransetilsynet årsmelding og oppdatert liste over Kopinors avtaler om vederlag. Dispensasjonen varer til 1. mars 2004.

Konkurransetilsynet har foretatt en ny vurdering av Kopinors virksomhet i forhold til konkurranselovens bestemmelser og har funnet at organisasjonen ikke har behov for dispensasjon. Gjeldende dispensasjon må derfor oppheves. En nærmere redegjørelse for våre vurderinger følger nedenfor.

2. Konkurranseloven

Etter krrl. § 3-1 er det forbudt for to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, å fastsette eller søke å påvirke priser, avanser eller rabatter. I henhold til krrl. § 3-4 må heller ikke sammenslutninger av ervervsdrivende fastsette eller oppfordre til reguleringer som er nevnt i § 3-1. Konkurransetilsynet kan med hjemmel i krrl. § 3-9 ved enkeltvedtak eller forskrift gi dispensasjon fra forbudene i §§ 3-1 til 3-4 etter nærmere fastlagte kriterier.

3. Kopinors virksomhet

Kopinor er en privat interesseorganisasjon for organisasjoner som representerer rettighetshavere til opphavsrettslig beskyttede verk som er gjenstand for kopiering og andre former for sekundærbruk. I

likhet med andre rettighetshaverorganisasjoner har Kopinor gjensidighetsavtaler med utenlandske forvaltningsorganisasjoner og forvalter derigjennom tilsvarende rettigheter til opphavspersoner og utgivere i andre land. De vederlag Kopinor krever inn er rettighetshavernes eiendom. Kopinor har bare anledning til å trekke fra sine driftskostnader. Resten av inntektene viderefordes til rettighetshaverne gjennom deres organisasjoner i Norge og i utlandet.

Utgangspunktet i åndsverkloven er at hver individuelle opphavsmann har en enerett etter åndsverkloven (åvl.) § 2 til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten. For enkelte typer opphavsrettigheter og utnyttelsesformer er det imidlertid ikke praktisk å forestå individuell forvaltning. Det har derfor vokst frem et system for kollektiv forvaltning av opphavsrettigheter gjennom rettighetshaverorganisasjoner, enten gjennom praksis, lovgivning (åndsverkloven) eller ved en kombinasjon av dette.

4. Det rettslige grunnlaget for Kopinors virksomhet

Åvl. § 13 bestemmer at enhver kan til bruk i egen undervisningsvirksomhet ved fotokopiering eller lignende fremgangsmåte fremstille eksemplarer av utgitt verk når han oppfylder betingelsene for avtalelisens etter åvl. § 36 første ledd. Forvaltningen etter denne bestemmelsen forestås av Kopinor. Det samme gjelder åvl. § 14 som sier at offentlige og private institusjoner, organisasjoner og ervervsvirksomheter kan til bruk innenfor sin egen virksomhet fremstille eksemplarer av utgitt verk ved fotokopiering eller lignende fremgangsmåte, når de oppfylder betingelsene for avtalelisens.

Avtalelisensordningen innebærer i henhold til åvl. § 36 første ledd at den som ønsker å gjøre slik bruk av rettighetene som følger av bestemmelsen, må inngå avtale med den aktuelle rettighetshaverorganisasjonen. Videre innebærer dette at brukeren får rett til å utnytte verk på samme område og på samme måte av rettighetshaver som ikke er omfattet av organisasjonen.

Organisasjonene som skal kunne inngå avtaler under denne ordningen må i henhold til åvl. § 38a representere en vesentlig del av norske opphavsmenn på området, og være godkjent av Kulturdepartementet. Formålet med godkjennelsesordningen er å sikre at organisasjonen er representativ på vedkommende område, og at den har de nødvendige forutsetninger for å gjennomføre forvaltningen.

Forbudet mot prissamarbeid i krrl. § 3-1 forutsetter at aktørene har handlefrihet med hensyn til konkurranseparameteren pris. Der lovgiver har opprettet et system som fratrukket aktørene muligheten for å konkurrere med hverandre på parameteren pris, medfører det etter Konkurransetilsynets oppfatning at forbudet i krrl. § 3-1 ikke kommer til anvendelse.

Konkurransetilsynet viser i den forbindelse til tilsynets brev av 26. mai 1999 til Justisdepartementet vedrørende konsultasjoner mellom Justisdepartementet og Den Norske Advokatforening om fastsettelse av den offentlige salærsats. Sak nr. 99/374 Etter tilsynets vurdering kom ikke forbudene i krrl. § 3-1 jf. § 3-4 til anvendelse i det tilfellet, fordi priskonkurransen mellom advokater om den type oppdrag salærfastsettelsen dekket, var satt ut av spill som følge av lovgivningen på området.

I brev av 21. februar 2001 til TONO har Arbeids- og administrasjonsdepartementet gitt uttrykk for at en binding på en eller flere av partenes handlefrihet med hensyn til konkurranseparameteren pris normalt tilsier at reguleringen er egnet til å påvirke konkurransen, fordi det påvirker vedkommendes spillerom til å fastsette pris på sine produkter og til selv å bestemme på hvilke vilkår en transaksjon skal inngås. Vedkommende vil således ikke fritt kunne tilpasse sin pris i forhold til egen vurdering av markedsforholdene. Departementet uttaler imidlertid:

"Dersom det ikke er noen konkurranse på markedet og dette skyldes forhold utenfor partenes kontroll, for eksempel på grunn av lovpålagt samarbeid eller legalmonopolordninger, vil imidlertid vilkåret om at reguleringen må være egnet til å påvirke konkurransen komme inn som en begrensning i forbudenes anvendelsesområde. I disse tilfellene vil ikke partenes felles prisfastsettelse være egnet til å påvirke konkurransen siden det uansett ikke er noen konkurranse å regulere."

Idet det avtalelisenssystemet som åndsverkloven legger opp til forutsettes gjennomført ved at rettighetshaverorganisasjonene står for forvaltningen, må det legges til grunn at organisasjonenes tillatelse til kollektiv forvaltning av rettighetene er forutsatt i åndsverkloven. Som følge av åndsverklovens bestemmelser om avtalelisens er det for disse utnyttelsesområdene ikke praktisk mulig for den individuelle rettighetshaver å fastsette og kreve inn vederlag eller nekte bruk av sine respektive verk. Det vises spesielt til at avtalelisensordningen omfatter alle rettighetshavere på et spesielt område, uavhengig av om disse har avtale om forvaltning med Kopinor eller ikke.

I tråd med ovennevnte vurderinger har Konkurransetilsynet lagt til grunn at konkurranselovens forbud mot prissamarbeid i krrl. § 3-4, jf. § 3-1 ikke kommer til anvendelse på Kopinors virksomhet. Varsel om opphevelse av gjeldende dispensasjon ble oversendt Kopinor i brev av 6. september 2001. Kopinor ble bedt om å komme med eventuelle kommentarer innen 20. september 2001. Konkurransetilsynet har ikke mottatt noen merknader og legger således til grunn at Kopinor slutter seg til tilsynets vurderinger.

5. Vedtak

På denne bakgrunn og med hjemmel i krrl. § 3-9 siste ledd har Konkurransetilsynet fattet følgende vedtak:

Konkurransetilsynets vedtak av 24. februar 1994 om dispensasjon fra konkurranseloven § 3-4, jf. § 3-1 for at Kopinor på vegne av organisasjoner som representerer rettighetshavere til opphavsrettslig beskyttede verk kan inngå avtaler om vederlag for kopiering og andre former for sekundærbruk av rettighetshaveres verk, oppheves.

Vedtaket trer i kraft straks.

Vedtaket kan påklages innen tre uker. En eventuell klage stiles til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes til Konkurransetilsynet. For øvrig vises til vedlagte skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".

